

RAUTAVAARA

PARAS LUONNOSTAAN

TALOUDEN TASAPAINOTTAMISSUUNNITELMA

Käsittelyt:

Kunnanhallitus nro 7/1.6.2020 (väliraportti)
Kunnanvaltuusto nro 3/15.6.2020 (väliraportti)
Yhteistyökomitea nro 4/2.9.2020
Kunnanhallitus nro 10/7.9.2020
Kunnanvaltuusto nro 4/12.10.2020

Yhteenveto

Rautavaaran kunnan vuoden 2020 taloussuunnitelma ei ole kuntalain (410/2015) 110 § 3 momentin mukainen, koska se ei ole kolmen vuoden suunnitelmakaudella ylijäämäinen tai tasapainossa (alijäämäinen 0,97 miljoonaa euroa). Tästä syystä Rautavaaran kunnassa aloitettiin selvitystyö talouden tasapainottamistoimista kuntalain vaatimusten mukaisesti (Khall 24.02.2020 § 27).

Rautavaaran kunnan taloutta tasapainotetaan tällä tasapainotussuunnitelmalla vuosien 2021-2023 aikana yhteensä 375 260 €/v. Tasapainotussuunnitelma on tasapainotusohjausryhmän yksimielisesti esittämä. Toimivaltaiset elimet vastaavat tasapainotussuunnitelman keinojen valmistelusta ja täytäntöönpanosta.

Tasapainotussuunnitelman toimet eivät johda irtisanomisiin tai lomautuksiin. Henkilöstömuutokset toteutetaan luonnollisen poistuman kautta (eläköityminen, määräaikaisuuden päättymisen, työntekijän oma irtisanoutuminen). Veronkorotuksia ei tehdä vuodelle 2021, mutta veronkorotusten osalta tilanne arvioidaan jatkossa vuosittain. Hyväksytyin taloussuunnitelman lisäksi vuosina 2021-2023 on mahdollista päättää myös muista taloutta sopeuttavista toimista mikäli se osoittautuu tulevaisuudessa välttämättömäksi.

Kunnanhallituksen päätöksen (Khall 24.02.2020 § 27) mukaisesti talouden tasapainottamisen väliraportti ja sen hetkiset esitykset on käsitelty 15.6.2020 kunnanvaltuustossa. Loppuraportti ja talouden tasapainottamissuunnitelma valmistuivat tavoiteaikataulussa elokuussa 2020. Kunnanvaltuusto käsittelee talouden tervehdyttämistyön loppuraportin sisältäen palveluverkkoselvityksen, kiinteistöselvityksen ja taloudentasapainottamissuunnitelman yhtenä kokonaisuutena. Vuosien 2021-2023 taloussuunnitelma ja budjetit tehdään hyväksytyin talouden tasapainotussuunnitelman mukaisesti.

Taustaa

Rautavaaran kunnan vuoden 2020 vuosikate ei riitä kattamaan poistoja, vaan talousarvion mukaan tilikauden alijäämäksi (tappioksi) muodostuu 0,47 miljoonaa euroa. Taloussuunnitelmakaudella 2020-2022 talousarvio ei ole tasapainossa vaan alijäämäinen yhteensä 0,97 miljoonaa euroa.

Jo vuoden 2017 talousarviossa havaittiin, että vuoteen 2020 mennessä Rautavaaran kunnan taloutta täytyy saada sopeutettua noin 2 miljoonaa euroa verrattuna vuodesta 2016. Vuosien 2017 ja 2018 aikana on tehty käyttötalouden sopeutuksia noin 0,70 miljoonan euron edestä, ja vuoden 2018 talousarvioon suunniteltiin 1 miljoonan euron talouden tasapainotusta, josta toteutui noin 0,90 miljoonaa euroa. Osa tulevaisuuden säästöistä tuovista rakenteellisista muutoksista ei kuitenkaan tuolloin toteutunut. Vuoden 2020 talousarvion alijäämä 0,47 miljoonaa euroa vastaa varsin hyvin vuonna 2017 laadittua taloussuunnitelmaa kun toteutumattomien säästöjen erotus (0,40 miljoonaa euroa) otetaan huomioon.

Vuoden 2019 tilikausi toteutui noin 359 000 euroa alijäämäisenä. Rautavaaran kunnalla ei ole taseessa kattamatonta alijäämää, vaan taseyliäämää on 5,59 miljoonaa euroa.

Loppuraportti ja talouden tasapainottamissuunnitelma

Kuitenkin talousarvio 2020 sekä taloussuunnitelma 2021–2022 osoittaa, että talous ei ole tasapainossa, vaan suunnittelukausi on jouduttu suunnittelemaan alijäämäiseksi. Rautavaaran kunnan talousarvio vuodelle 2020 on valmisteltu perustuen vuoden 2019 talousarvioon, eli se ei sisällä merkittäviä rakenteellisia muutoksia.

Talousarvion laatimisen jälkeen lähitulevaisuuden talouden suunnittelua on vaikeuttanut merkittävästi koronaviruspandemia. Suomen hallitus totesi 16.3.2020 yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa, että maassa vallitsee koronavirusilanteen vuoksi poikkeusolot, jotka päättyivät 16.6.2020. Poikkeusolojen päättymisestä huolimatta tilanne ei ole lähellekään normalisoitunut. Poikkeustilanteen pitkittyessä sillä on ollut merkittäviä vaikutuksia kunnan toimintaan ja talouteen sekä varsinkin elinkeinoelämään.

Kuntaliitto on arvioissaan todennut koronaviruksen heikentävän kuntataloutta miljardiluokassa. Tästä laskien Rautavaaran kunnan osuus olisi satoja tuhansia euroja, mitä ei ole tiedetty huomioida vuoden 2020 talousarviossa tai vuosien 2021-2022 suunnitelmissa. Tarkemman arvion tekeminen pandemian kustannuksista tai niiden ajoittumisesta tilikausille on edelleen vaikeaa mm. taudin mahdollisen toisen aallon vuoksi. Siksi onkin harmillista, että talouden kokonaiskuva on erityisen vaikeasti hahmotettava hetkellä, jolloin tehdään talouden tasapainottamissuunnitelmaa. On mahdollista, että jo lähitulevaisuudessa joudutaan päättämään myös muista taloutta sopeuttavista toimista.

Selvitystyö talouden tervehdyttämiseksi

Talouden tasapainotustyö sisältäen palveluverkko- ja kiinteistöselvityksen on tehty tasapainottamishjausryhmän ja palvelualueiden asiantuntijoiden toimesta. Selvitystyö tehtiin työnantajan ja henkilöstön välisessä yhteistoiminnassa. Ohjausryhmään kuuluivat kunnanhallituksen puheenjohtaja Jukka Korkalainen, kunnanvaltuuston puheenjohtaja Matti Matikainen, lautakuntien puheenjohtajat Eero Kukkonen, Arto Hakkarainen ja Merja Heikkinen, ja kaikkien poliittisten ryhmittymien edustamiseksi edustaja kristillisdemokraateilta Maija Kärkkäinen ja perussuomalaisilta Kirsi Kokkonen, kunnanjohtaja Henri Ruotsalainen, palvelualuejohtajat kutsuttuna heidän palvelualueensa asioiden käsittelyn ajaksi, työsuojelupäällikkö Pia Lievonon, ja työntekijöiden edustajana työsuojeluvaltuutettu Raija Karppinen ja luottamusmies Anja Hakkarainen. Lisäksi kunkin palvelualueen henkilöstöä edustaa yksi luottamusmies palvelualueen asioiden käsittelyn ajan. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi hallituksen puheenjohtaja, valmistelu- ja esittelyvastuu oli kunnanjohtajalla ja pöytäkirjanpitäjänä toimi hallintojohtaja.

Tasapainottamistyön tavoite talouden osalta oli tuottavuuden parantaminen rakenteita, toimintatapoja ja tulopohjaa kehittämällä ja menokehitystä leikkaamalla siten, että käyttötalous saadaan vakiinnutettua kestäväälle pohjalle mahdollisimman pikaisesti. Selvitystyö valmistui niin, että se oli yhteensopiva vuoden 2021 talousarvion valmistelurytmin kanssa.

Talouden tasapainottamisselvityksen tekemiseen osallistettiin myös kuntalaisia ja henkilökuntaa järjestämällä henkilökunta- ja kuntalaiskysely, sekä sähköinen etäkuntalaiskuuleminen.

Selvitystyön välitulokset ja tehdyt toimenpiteet

Varsinainen selvitystyö käynnistettiin valtuustoseminaarilla, joka pidettiin 13.3.2020, jolloin valtuustoryhmät määrittivät kunnan talouden tulevaisuuden suuntaviivat ja tavoitteet. Seminaarissa sovittiin, että valtuustoryhmät antavat kirjallisesti omat euromääräiset tasapainotustavoitteensa ja mahdolliset evästykset ohjausryhmälle.

Ohjausryhmä kokoontui koronapandemian vuoksi ensimmäisen kerran vasta 8.5.2020, jolloin käytiin läpi valtuustoryhmien euromääräiset tasapainotustavoitteet (Taulukko 1) ja kuultiin ryhmien perusteluja tavoitteille.

Taulukko 1: Valtuustoryhmien euromääräiset tasapainotustavoitteet

	Keskusta	SDP	KD	Vas	PS
Yhteenveto	250 000 – 300 000 €	300 000 – 400 000 €	250 000 €	400 000 – 500 000 €	250 000 €

Kokouksessa päätettiin valtuustoryhmien asettamien tavoitteiden pohjalta **yhteisestä tasapainotustavoitteesta 350 000 euroa per tilikausi vuoteen 2023 mennessä**. Sovittiin, että palvelualuejohtajat ohjeistetaan kunnanhallituksen päätöksen mukaisesti käsittelemään palvelualueensa tasapainotussuunnitelmaa lautakunnan puheenjohtajiston ja vastuualue-esimiesten kanssa ja tuomaan oman palvelualueensa tasapainotussuunnitelmaluonnoksen ohjausryhmän toiseen kokoukseen. Palvelualueiden tehtävänä oli tarkastella palvelualuekohtaisesti palvelutuotannon rakenteita ja tehdä konkreettiset esitykset toimintatapojen kehittämisestä, menokehitystä leikkaavista ja tulopohjaa vahvistavista toimista.

Kokouksessa päätettiin myös toimeenpanna sähköinen kuntalais- ja henkilökuntakysely. Koska kyläkuulemisia ei voida toteuttaa koronatilanteen vuoksi läsnä olevana, päätettiin toteuttaa mahdollisuus keskustella ohjausryhmän kanssa virtuaalisesti etänä.

Kunnanhallitus velvoitti ohjausryhmän määräämään ensimmäiset talouden tasapainottamiskeinot ensimmäisen kokouksensa jälkeen. Kokouksessa päätettiin tasapainotuskeinoista koskien rekrytointeja, työvuorosuunnittelua, lisä- ja ylityitä, koulutuksia, kokouksia ja vierailuta, matkustamista, kertapalkkioita, rekrytointilisiä ja henkilökohtaisia lisiä, vuosilomia ja säästövapaita. Ensimmäiset tasapainottamiskeinot ovat toimeenpantu kaikilla palvelualueilla ja ne esiteltiin valtuustolle osana väliraporttia.

Ohjausryhmä kokoontui toisen kerran 22.5.2020, jolloin palvelualueet esittelivät tasapainotuskeinojaan. Palvelualueiden esittelemät tasapainotuskeinot on esitelty palvelualueittain seuraavassa luvussa. Kokouksessa päätettiin myös pyytää ay-liittojen esitykset 22.6.2020 mennessä kuinka talouden tasapainottamisryhmän 350 000 euron sopeutustavoitteeseen vuoteen 2023 mennessä päästään.

Ohjausryhmän kolmannessa kokouksessa 23.6.2020 käytiin läpi ay-liittojen esitykset, ja kuntalais- ja henkilökuntakyselyn tulokset sekä vedettiin yhteen etäkuntalaiskuulemisen terveiset. Päätettiin myös että loppuraporttia ja talouden tasapainotusohjelmaa varten valtuustoryhmät tekevät kirjallisen ehdotuksen talouden tasapainotussuunnitelmaan sisällytettävistä toimista 3.8.2020 mennessä.

Ohjausryhmän neljännessä ja viidennessä kokouksessa 12. ja 26.8.2020 käytiin läpi valtuustoryhmien kirjalliset ehdotukset talouden tasapainotussuunnitelmaan sisällytettävistä toimista, joiden pohjalta koottiin ohjausryhmän yksimielinen esitys talouden tasapainotussuunnitelmaksi.

Palvelualueiden tasapainotusehdotusluonnokset ohjausryhmälle ja verotus

Kaikki palvelualueet yhteenlaskettuna ja 1 prosenttiyksikön veronkorotus huomioiden ehdotuksia taloudentasapainottamiseksi tuli rahamääräisesti noin 913 000 €/v kolmen vuoden tasapainotusajalle. Ilman lukio-opetuksen lakkautusta summa on 733 000 €, ja mikäli myöskään veroja ei koroteta, on summa 583 000 €. On huomattava, että esimerkiksi ehdotettu alakoulurakennuksen purku maksaa ensin noin 200 000 euroa, ennen kuin vuotuista säästöä alkaa tulla, mutta purkukustannus on maksanut itsensä takaisin noin neljässä vuodessa.

Hyvinvointipalvelujen tasapainotusehdotusluonnokset

Hyvinvointipalvelujen osalta kaikki toimet yhteensä kolmen vuoden ajanjaksolta ovat suuruusluokkaa **360 000 €/v tai 180 000 €/v**, riippuen lukio-opetuksen jatkosta.

1. Varhaiskasvatus

- Varhaiskasvatus maksulliseksi: tulonlisäys 30 000 €/v, lapsimäärän vaihtelevuus vaikuttaa todelliseen euromääräiseen vaikutukseen vuositasolla
 - varhaiskasvatuksen piirissä tulee olemaan ainakin 23 lasta ja ainakin 12 perheeltä voitaisiin periä lain mukaiset asiakasmaksut. Korkein perittävä maksu 290 €/kk, sosioekonomisen aseman perusteella ei maksua peritä.
- Perhepäivähoitajan eläköityminen 1,5-2 vuoden kuluttua: säästö henkilöstömenoissa (ehdollinen: mikäli ei tarvetta palkata uutta tilalle) 32 800 €/v

Varhaiskasvatuksen keinovalikoima yhteensä 62 800 €

2. Koulutoimi

- Lukio-opetuksen lopettaminen: säästö n. 200 000 €/v
- Jos lukio-opetus jatkuu:
 - 1-2 opiskelijan valitsevat kurssit verkkokurssiksi: säästö n. 20 000 – 25 000 €/v
 - Kirjat ja koneet ym. maksullisiksi: tulonlisäys n. 8 000 €/v
- Aamu- ja iltapäivätoimintaan 5 euron maksukorotus: tulonlisäys 3 630 €/v
- Esikoululaisille aamu- ja iltapäivätoimintaa esikoulun tiloissa: säästö n. 1 650 €/v
- 1.8.2020 alkaen yksi koulunkäynninohjaaja vähemmän: säästö henkilöstökuluissa n. 25 000 €/v
 - ehdollinen: vaikuttaa, kuinka monta koulunkäynninohjaajan tarvitsevaa oppilasta on, vaihtelua vuosittain
- Yhdysluokaksi 1 – 2 tai e – 1: säästö henkilöstökuluissa n. 35 000 €/v

Loppuraportti ja talouden tasapainottamissuunnitelma

- Mahdollista syksystä 2021 alkaen yksi luokanopettaja vähemmän.
- Määräaikaista erityisopetuksen tuntiopettajakokeilua ei enää jatketa kunnan palkkaamana 06/2021 jälkeen: säästö henkilöstökuluissa n. 35 000 €/v
 - ehdollinen: Ei välttämättä mahdollinen, selvitettävä asia
- Sekalaisia toimintamenoja nipistetään: säästö n. 10 000 €
 - esim. liikkumista / matkakuluja vähennetään, enemmän koulutuksiin etänä ym.

Koulutoimen keinovalikoima yhteensä 275 280 € sisältäen lukion lopettamisvaihtoehdon tai 95 280 € sisältäen lukion verkkokurssivaihtoehdon.

3. Kulttuuri- ja vapaa-aika

- Kansalaisopiston kurssin osallistujaminimin nosto suositukseen: säästö n. 10 000 – 15 000 €/v
 - kansalaisopiston minimi maaseutualueilla 7, Rautavaara itse määritellyt minimiksi 5. Vuonna 2019 oli 49 kurssista, joista 14 kurssia (29 %) ollut 5-7 henkilön kursseja
- Kirjaston kirjastokortin uusimismaksu, kirja- ja lehtitilausten vähentäminen, elokuvanäytösten lopettaminen, säästö 4 000-5 500 € /v
- Vapaa-aikatoimen uudelleenjärjestelyt? Pohdittava, esim. vapaa-aikapalveluita ostopalveluna, tapahtumien ja retkien vähentämistä, ilmaisten kahvitusten lopettamista tapahtumista ja retkiltä, tapahtumien ja retkien osallistumismaksujen korotusta. Rahamääräinen arviointi vaikeaa.
- Liikunta- ja nuorisotoimen keinovalikoiman säästömahdollisuus vähäinen

Kulttuuri- ja vapaa-aikapuolen keinovalikoima yhteensä noin 20 000 €.

Hallintopalvelujen tasapainotusehdotusluonnokset

Hallintopalvelujen osalta kaikki toimet yhteensä kolmen vuoden ajanjaksolla ovat suuruusluokkaa **50 000 €/v.**

- Palvelusihteerin eläköityessä ei vapautuvaa toimea ole välttämätöntä täyttää, säästö n. 20 000 €/v
- työterveyshuollon kilpailutus ja samassa yhteydessä harkittava työterveyshuollon laajuus; lakisääteinen vai laajempi. Jos siirytään vain lakisääteiseen, säästö n. 20 000 € /v
- Selvitettävä toimielinten jäsenmäärän muutokset. Valtuutettujen määrä 17 → 13 ja muiden toimielinten jäsenmäärä 7 → 5, säästö noin 10 000 € /v
- Selvitettävä mahdollisuus kannustavan palkkausjärjestelmä käyttöön. Järjestelmä tähtäisi sairauspoissaolojen vähenemiseen ja työhyvinvoinnin kasvuun
- Selvitettävä mahdollisuus paikalliseen sopimukseen jossa esim. lomarahat mahdollista antaa vapaina
- Muita pieniä mm.
 - toimisto- ym. tarvikkeet tilataan vain ja ainoastaan kilpailutetuista paikoista
 - vakuutusten kilpailutus
 - palvelumaksut aina peritään ja korotus
 - kuntamarkkinoille osallistuminen

Perusturvapalvelujen tasapainotusehdotusluonnokset

Erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon perusturvapalvelujen toimenpide-ehdotuksista jätetty pois niiltä osin kuin niistä aiheutuviin kustannuksiin ei voida konkreettisesti vaikuttaa. On tarvetta sairaanhoitopiirin jäsenkuntien suuremmalle ja voimakkaammalle sopimusohjaukselle sekä mahdollisuudelle vaikuttaa sairaanhoitopiirin menoihin. Myös perussopimuksen mukainen peruspääoma ja vastuiden (mm. alijäämän kattamisvelvoite) jakautuminen tulisi tasapuolisuuden nimissä saada vastaamaan nykyistä palvelujen käyttöä, eikä 25 vuoden takaista peruspääomaa. Peruspääoman tarkistus olisi Rautavaaran edun mukaisesta ja siitä on tehty yhdessä Kaavin kunnan kanssa aloite Sairaanhoitopiirille (khal 22.6.2020 § 94).

Perusterveydenhuollon osalta edelleen on vireillä yhteistyön mahdollisuuksien ja taloudellisten vaikutusten selvittäminen Ylä-Savon Sote kuntayhtymän ja Siun Sote kuntayhtymän kanssa. Koronapandemian aiheuttamat työt kullakin taholla ovat pysäyttäneet selvitystyöt.

Sosiaalitoimen tulojen lisäys tarkoittaa käytännössä menojen kasvua (= tullut lisää asiakkaita). Tulonhankkimismahdollisuudet ovat myös säänneltyjä (Laki ja asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista). Kunnan itsensä päätettävistä maksuista (mm. ateriat ja vuokrat) voidaan periä enintään aiheutuvien kustannusten verran.

Tehostuneen SAS toiminnan myötä vuodeosastohoitoa on vuoden 2020 ensimmäisen 4 kuukauden aikana kyetty alentamaan 50 000 eurolla vuoden 2019 vastaavaan ajankohtaan nähden.

Ennen vuotta 2020 tehtyjen toimenpiteiden taloudelliset vaikutukset:

- Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen menot v. 2019 olivat 36 016,00 euroa alhaisemmat kuin v. 2017
- Työmarkkinatuen kuntaosuus (ns. Kelan sakkomaksu) v. 2019 oli 95 826,00 euroa alhaisempi kuin v. 2017
- Sosiaalitoimen palveluihin on kesästä 2018 lukien laadittu palveluiden myöntämisperusteet, joilla yhtäältä on pyritty vaikuttamaan kustannuskehitykseen ja toisaalta turvattu kuntalaisten yhdenvertaisen kohtelun toteutuminen
- Rautavaaran kuntaa rasittaa suuri velkataakka sekä suuret poistot, jotka kuormittavat palvelukeskus Lepolan asukkaita ateriamaksun ja vuokran kautta. Ateriamaksuja ja vuokria on jouduttu jo korottamaan merkittävästi vastaamaan omakustannusperiaatetta

Perusturvapalveluiden tasapainotusluonnokset on esitetty taulukossa alla. Yhteenlaskettuna jo tehtyjen toimien vaikutus vuodelle 2020 on 204 000 euroa. Vuodelle 2021 ehdotetaan lisäsopeutusta 114 000 € ja vuosille 2022–2023 vielä 39 000 €. Yhteensä vuosille 2021–2023 perusturvapalvelujen tasapainotustoimet ovat nettomääräisesti **153 000 €/v.**

Toimenpide	Sanallinen tarkennus	Arvioitu toteutusvuosi	Toteutuksesta vastaava toimielin	Säästömuoto	Arvioitu vaikutus vuonna 2020	Arvioitu vaikutus vuonna 2021	Arvioitu vaikutus vuonna 2022	Arvioitu vaikutus vuonna 2023
Palvelukeskuksen vuokrien tarkistus	Lepolan asumisyhtiöiden vuokrat tarkistettu ARA:n omakustannushinnoittelun mukaisiksi alkaen 1.2.2020	2020-2023	perusturvalautakunta	vuosittainen lisätulo	50 000,00 €	70 000,00 €	70 000,00 €	70 000,00 €
Ateriapäivän hinta	Vähennetty kuntalaisten subventiota aterialaskutuksessa nostamalla ateriapäivän hintaa.	2020-2023	perusturvalautakunta	vuosittainen lisätulo	54 000,00 €	65 000,00 €	65 000,00 €	65 000,00 €
Kuljetuspalvelut	Luovuttu asiointikykyistä Niisään sekä lukennettu sosiaalihuoltolain mukaisia kuljetuspalveluita	2020-2023	perusturvalautakunta	vuosittainen toistuva menovähennys	5 000,00 €	5 000,00 €	5 000,00 €	5 000,00 €
Vaippakilpailutus	Hankitaan tarvittavat vaipat kilpailutuksen kautta	2020-2023	perusturvalautakunta	vuosittain toistuva menovähennys	5 000,00 €	10 000,00 €	10 000,00 €	10 000,00 €
SAS toiminta	SAS toiminnan tehostamisen myötä vuodeosaston käyttö alenee	2020-2023	perusturvalautakunta	vuosittainen toistuva menovähennys	70 000,00 €	80 000,00 €	100 000,00 €	100 000,00 €
Omaishoidon tuki	Omaishoidon tukea muutetaan siten, että nykyisten neljän (408,09; 517,26; 816,18 ja 1.632,43 €) maksuluokan sijasta tukea maksetaan laissa määriteltyyn kahteen maksuluokkaan (408,09 € ja 816,18 €)	2020-2023	perusturvalautakunta	vuosittainen toistuva menovähennys	0,00 €	30 000,00 €	30 000,00 €	30 000,00 €
Ikäihmisten ostopalvelu	Selvitetään kotitus mahdollisuus palvelukeskus Lepolaan ulkokunnissa ostopalveluna olevien ikäihmisten osalta (tällä hetkellä 2 henkilöä)	2020-2023	perusturvalautakunta	vuosittainen toistuva menovähennys	10 000,00 €	38 000,00 €	38 000,00 €	38 000,00 €
Apteekin annosjakelu kotihoito	Siirrytään joko kilpailutuksen kautta tai käyttöönottamalla palveluseteli apteekin koneelliseen lääkkeiden annosjakeluun; kotihoidossa kustannusvaikutus 0,5 - 0,7 henkilötyövuotta, joka kohdennetaan lisääntyneeseen kotihoidon.	2020-2023	perusturvalautakunta	työvoiman rekrytoinnin vähentyminen ja osa kotihoidon asiakkaista (Rava alle 1,5) siirretään pois kotihoidon palveluiden piiristä		10 000,00 €	19 000,00 €	19 000,00 €
Apteekin annosjakelu asumispalvelut	Asumispalveluiden osalta kustannusten säästö selvitettävä. Lääkejakeluun käytetty aika voidaan kokonaan vähentää resursseista.	2020-2024	perusturvalautakunta	Työvoiman väheneminen				
Etähoito	Kotihoidossa otetaan käyttöön tabletin välityksellä tapahtuva etähoito niiden asiakkaiden kohdalla, jolle etähoito soveltuu (aloitettu kokeilu 5 asiakkaalla v. 2020). Matkakustannusten vähenemisen ohella työajan säästöä, joka kohdennettavissa toisaalle.	2020-2023	perusturvalautakunta	työvoiman rekrytoinnin vähentyminen kun vapautunutta työpanosta voidaan kohdentaa muuhun kotihoidon	10 000,00 €	20 000,00 €	20 000,00 €	20 000,00 €
Yöhoito	Selvitetään mahdollisuus vähentää palvelukeskuksen yöhoitosta 1 hoitaja; jäljelle jää 1 hoitaja + kotihoidon yöpartio henkilö. Vapautunut työpanos kohdennuu lisääntyneeseen päiväkaiseen kotihoidon ja tehostettuun kotihoidon	2020-2023	perusturvalautakunta	työvoiman rekrytoinnin vähentyminen 1 htv ja työpanoksen kohdentuminen kotihoidon yötyöhön (tehostettu kotihoito)				
Päivätoiminta	Erillistä vanhusten päivätoimintaa ei suunnitelmakaudella käynnistetä; vaikutus 0,5 htv	2020-2023	perusturvalautakunta	säästö 0,5 htv:n lisäkustannus				
Tavallinen palveluasuminen	Selvitetään Lepolan yhden yksikön muuttaminen tavalliseksi palveluasumiseksi, jossa ei yöhoitoa ja palvelu kotihoidon käynteinä.	2021-2023	perusturvalautakunta	Työvoiman väheneminen				

Elinvoimapalvelujen tasapainotusehdotusluonnokset

Elinvoimapalvelujen tasapainotusesitykset koostuvat kiinteistöselvityksen toimenpiteistä, ruokapalvelusta ja vesi- ja viemärlaitoksen muutoksista. Listaus sisältää myös muita rahamääräisesti pienempiä ehdotuksia. Elinvoimapalvelujen osalta kaikki toimet yhteensä kolmen vuoden ajanjaksolta ovat suuruusluokkaa **200 000 €/v.** Elinvoimapalvelujen tasapainotusluonnokset on esitetty alla.

- Alakoulu. Tavoitteena on purkamispäätös 2021, jolloin purkamiskustannukset noin 200 000 euroa on kertaluontoinen erä ja vuosittainen ylläpitokustannus noin 50 000 euroa jää pois rasittamasta käyttötaloutta. Säästö purkukustannuksen jälkeen noin 50 000 €/v
- Ruokapalvelu. FCG:n tekemän konsulttiselvityksen mukaan tehostamisvara jopa 100 000 euroa per vuosi. Myös Kuntamaiseman raportti antaa samansuuntaisia tuloksia. Säästö lopulta noin 100 000 €/v
- Vesi- ja viemärlaitoksen muutokset. Selvitetään mahdollisuus siirtyä ostamaan vesi Vellikankaan vesiosuuskunnalta oman pumppaamon sijaan. Säästää huolto- ja tulevaisuuden investointikustannuksissa ja vähentää veden hinnankorotuspainetta. Säästö noin 50 000 €/v
- Kiinteistöstrategian päivitys ja noudattaminen
- Näiden lisäksi pienempiä tasapainotuskohteita selvityksessä, mm.
 - ostopalvelujen käyttö esim. rakennus- ja remonttikohteissa
 - tukipalvelujen yhtiöittäminen
 - liikehuoneistojen vuokrasopimukset

Verotus

Myös perusturvapalvelujen tasapainotusehdotuksissa mainittiin tuloveroprosentin korotus. Laskennallisesti yhden prosenttiyksikön korotus kunnallisveroon tarkoittaa noin **150 000 €/v** lisätuloa. Rautavaaran kunnallisveroprosentti on 22,00 % ja Suomen korkeimmat kunnallisveroprosentit ovat 23,50 %. Myös kiinteistöveroprosentit on syytä ottaa mukaan tarkasteluun.

Henkilökunnan, kuntalaisten ja Ay-liittojen ehdottamat toimet

Talouden tasapainotusohjelmasta toteutettiin myös kuntalais- ja henkilökuntakysely. Kuntalaiskyselyyn saatiin kaiken kaikkiaan 146 vastausta ja se pitää sisällään myös henkilökuntaan kuuluvien vastaukset. Henkilökuntakyselyyn vastasi 39 vastaajaa. Kuntalais- ja henkilökuntakyselyn tulokset sekä kuntalaiskuulemisen viesti huomioitiin parhaalla mahdollisella tavalla tasapainotussuunnitelmaa laadittaessa.

Kuntalais- ja henkilökuntakyselyssä nousi esiin vahva tuki talouden tasapainottamiselle. Henkilökunnasta 84,6 % oli sitä mieltä, että kunnan tulee tasapainottaa taloutensa pakkokuntaliitoksen välttämiseksi. Kaikista vastaajista luku oli 75,3 %. Myös jonkin suuruisen veronkorotuksen kannalla oli henkilökunnasta 56,4 % ja 53,4 % kaikista vastaajista. Velkaantumisen kasvun pysäyttämistä tai velkamäärän pienentämistä kannatti 100 % henkilökunnasta ja 92,4 % kaikista vastaajista. Yksittäisistä asiakysymyksistä eniten etukäteen keskusteluttanut lukio-opetuksen jatko sai kaikilta vastaajilta 53,8 % kannatuksen kun taas henkilökunnasta lukio-opetuksen lakkauttaisi 56,4 %. Kuntalais- ja henkilökuntakyselyt ovat kokonaisuudessaan nähtävissä osoitteessa <https://bit.ly/3l7JWew>.

Ay-liittojen vastaukset pitivät sisällään kattavasti sekä väliraportissa esitettyjä toimia että myöskin toimia sen ulkopuolelta. Alla on listattu ay-liittojen ehdottomat toimet satunnaisessa järjestyksessä ja yhteen kooten jos sama toimi oli esitetty useammassa vastauksessa.

Ay-liittojen toimet:

- lomarahojen vapaaehtoinen vaihtaminen vapaaksi
- vuosilomien jaksottaminen sijaisten tarpeen välttämiseksi
- virkojen ja toimien täytön harkinta
- osallistutaan vain välttämättömiin koulutuksiin, kokouksiin jne.
- edustustarjoiluja harkiten
- pitkäjänteisyyttä ja suunnitelmallisuutta rakentamiseen, remontoimiseen ja toiminnan suunnitteluun
- hankintojen kilpailutus ja hintavertailu
- avustukset minimiin ja opiskelija-avustus pois (v. 2019 oli 2 kpl)
- yritystukien tarkistus
- vakuutusten kilpailutus
- aamu- ja iltapäivähoidon maksujen korotus
- päivähoido maksulliseksi
- lukion maksuttomuus tarkasteluun (oppikirjat, laskimet, läppärit)
- lukion etäkurssit ja kurssikoon suurentaminen
- lukion kirjojen uusimatta jättäminen ja vanhan oppimateriaalin hyödyntäminen
- jos lukiokurssilla vain yksi oppilas, opetus samanaikaisopetuksena

Loppuraportti ja talouden tasapainottamissuunnitelma

- lukion liikuntatunnit yhtä aikaa
- lukion syventävät kurssit ryhmille 2 ja 3 yhtä aikaa
- koulukyydeistä säästäminen iltapäivän tunnit etäopetuksena
- maltilliset veronkorotukset, toisaalta esitetty myös veroprosenttia entisellään
- hankerahoituksen haku
- yhtiöittäminen ja ulkoistus eivät tuo välttämättä säästöä
- me hengen parantaminen
- esimiesten määrä hoivapalveluissa, virkamiesten määrä hallinnossa, toimielinten ja johtajien/päälliköiden vähentäminen tai toimintojen yhdistämien
- hoivaresurssien kohdentaminen vastaamaan paremmin tarvetta esim. ilta/viikonloppua
- fysioterapeutin työajan kohdentaminen
- lääketenttien harventaminen 3 v-> 5 v
- laboratoriopalvelujen kilpailutus
- katuvalojen palaminen kesäaikaan
- tarpeettomista kiinteistöistä eroon pääsy
- maa-alueiden myynti
- puun myynti
- tarpeettoman irtaimiston myynti/poisto
- tulojen lisääminen palveluista perittävillä maksuilla
- kansalaisopiston kurssimäärän säilyttäminen
- palvelut sopeutettava kuntalaisten määrään ja tarpeeseen
- Lepolan palvelujen täysmääräinen hyödyntäminen jolloin mahdollisimman vähän asumis-/hoitopalvelujen ostoja
- mahdollinen soten vaikutus perusturvapalveluihin

Vuosien 2021-2023 vero- ja valtionosuusennusteet

Vuosien 2021-2023 verotuloennuste kunnallisveron, yhteisöveron ja kiinteistövero osalta on esitetty seuraavassa taulukossa. Talousarviossa 2020 tehtyyn taloussuunnitelmaan nähden kunnallisvero on laskenut vuodelle 2021 70 000 € ja vuodelle 2022 303 000 €. Yhteisövero on laskenut vastaavasti vuodelle 2021 1 42 000 € ja vuodelle 2022 240 000 €. Kiinteistöverossa muutokset ovat maltillisemmat, sillä vuodelle 2021 nousua on 6 000 € ja vuodelle 2022 laskua 8 000 €. Yhteensä verokertymä tuleville vuosille on laskenut hurjasti vuonna 2020 tehdystä taloussuunnitelmasta: erotus vuodelle 2021 on – 206 000 € ja vuodelle 2022 – 551 000 €.

Vuoden 2021 valtionosuusennuste 8 444 278 euroa, jossa on laskua 274 593 euroa (-3,1%) vuoteen 2020. Vuonna 2020 tehtyyn taloussuunnitelmaan verrattuna valtionosuusennuste vuodelle 2021 on nyt kuitenkin 251 278 € suurempi.

Uusimmat vero- ja valtionosuusennusteet vuodelle 2021 ovat yhteensä 45 278 € suuremmat kuin vuonna 2020 tehty taloussuunnitelma. Muutos suunnitelman ja uusimman ennusteen välillä on merkitsemättömän pieni, alle prosentin. Vuodelle 2022 ennustetaan sen sijaan varsinkin verotuloihin merkittävää laskua, mutta ennuste on tässä vaiheessa epävarma.

	TS2021	Muutos TA-TS	TA2021	TS2022	TS2023
kunnallisvero	3 906 000 €	- 70 000 €	3 836 000 €	3 696 000 €	3 776 000 €
yhteisövero	1 606 000 €	- 142 000 €	1 464 000 €	1 420 000 €	1 464 000 €
kiinteistövero	472 000 €	6 000 €	478 000 €	464 000 €	464 000 €
verot yht	5 984 000 €	- 206 000 €	5 778 000 €	5 580 000 €	5 704 000 €
valtionosuus	8 193 000 €	251 278 €	8 444 278 €		
yhteensä	14 177 000 €	45 278 €	14 222 278 €		

Talouden tasapainotussuunnitelman toimet

Tasapainotusohjausryhmä yksimielisesti esittää toteutettavaksi seuraavat toimet:

Koko kunta yleisesti:

- Tasapainotussuunnitelman toimet eivät johda irtisanomisiin tai lomautuksiin
- Henkilöstömuutokset toteutetaan luonnollisen poistuman kautta (eläköityminen, määräaikaisuuden päättymisen, työntekijän oma irtisanoutuminen)
- Veronkorotuksia ei tehdä vuodelle 2021. Tilanne arvioidaan jatkossa vuosittain
- Lomarahojen vaihto vapaaksi
- Vuosilomien jaksottaminen sijaisten välttämiseksi
- Osallistutaan vain välttämättömiin koulutuksiin, kokouksiin jne. Esim. Kuntamarkkinoille osallistumista rajoitetaan
- Edustustarjoiluja ja matkustamista vain harkiten
- Hankintojen minimointi, kilpailutus ja hintavertailu
- Pitkäjänteisyyttä ja suunnitelmallisuutta rakentamiseen, remontoimiseen ja toiminnan suunnitteluun. Kiinteistöstrategian noudattaminen

Hyvinvointipalvelut:

1. Varhaiskasvatus

- Varhaiskasvatus muutetaan maksulliseksi 30 000 €/v
- Perhepäivähoitajan eläköityessä 1,5-2 vuoden kuluttua tavoite on järjestää varhaiskasvatus niin, ettei uutta palkata tilalle 32 800 €/v (tavoite ehdollinen)

Varhaiskasvatus yhteensä 30 000 €, ehdolliset mukaan lukien 62 800 €.

2. Koulutoimi

- Lukio-opetuksen 1-2 opiskelijan valitsemat kurssit verkkokurssiksi tai samanaikaisopetuksiksi. Etäopiskelu sekä kaikki muut tasapainotussuunnitelmassa ehdotetut toimet soveltuvien osin täytäntöön. 20 000 € /v
- Lukion kirjat ja koneet ym. maksullisiksi 8 000 €/v
- Aamu- ja iltapäivätoimintaan 5 euron maksukorotus. 3 630 €/v
- Esikoululaisille aamu- ja iltapäivätoimintaa esikoulun tiloissa. 1 650 € / v

Loppuraportti ja talouden tasapainottamissuunnitelma

- 1.8.2020 alkaen yksi koulunkäynninohjaaja vähemmän 25 000 €/v (tavoite ehdollinen, vaikuttaa, kuinka monta koulunkäynninohjaajan tarvitsevaa oppilasta on)
- Aikaisintaan syksyllä 2021 yhdysluokat 5 – 6, 3 – 4, 1 – 2, e – 1. Toteutusaikataulutuksessa huomioitava henkilöstön määrän luontainen kehitys. 35 000 €/v
- Määräaikaista erityisopetuksen tuntiopettajakokeilua ei enää jatketa kunnan palkkaamana 06/2021 jälkeen 35 000 €/v (tavoite ehdollinen)
- Opettajien ja koulunkäynnin ohjaajien määräaikaaisuudet 31.5. saakka, ei kesän yli
- Vakituisten koulunkäyntiohjaajien korvaavan työn etsiminen kesän ajaksi vuosilomat huomioiden

- Lukio-opetuksen sisäänoton lakkautus jos lukion oppilasmäärä on kahtena peräkkäisenä vuonna 20 oppilasta tai alle. Lautakunta velvoitetaan seuraamaan oppilasmäärän kehitystä ja mikäli kriteeri ei täyty, tulee toimielimen tehdä hallintosäännön mukaisesti päätös oppilaaksi oton lopettamisesta. Tarkastamisen ajankohta on vuosittain oppilasmäärien tilastointipäivänä 20.9. Oppilasmäärään ei lasketa aineopiskelijoita.

Koulutoimen keinovalikoima yhteensä 68 280 €, ehdolliset mukaan lukien 128 280 €.

3. Kulttuuri- ja vapaa-aika

- Kirjaston kirjastokortin uusimismaksu, kirja- ja lehtitilausten vähentäminen, elokuvanäytösten lopettaminen. 4 000 € /v
- Vapaa-ajan toimen uudelleenjärjestäminen vastaamaan muuttunutta kysyntää ja koronapandemiatilannetta

Kulttuuri- ja vapaa-aikapuolen keinovalikoima yhteensä noin 4 000 €.

Hyvinvointipalvelujen talouden tasapainotus yhteensä 102 280 €/v, ehdolliset mukaan lukien 205 080 €/v.

Hallintopalvelut:

- Palvelusihteerin eläköityessä ei vapautuvaa toimea täytetä 20 000 €/v
- Työterveyshuollon kilpailutus. Tarjous sekä sairaanhoidon sisältävästä ja vain lakisäateisistä työterveyshuollosta ja päätös työterveyshuollon laajuudesta sen jälkeen
- Valtuutettujen määrän lasku 17 → 13 valtuutettuun
- Selvitettävä mahdollisuus kannustavaan palkkausjärjestelmään, joka tähtäisi sairauspoissaolojen vähenemiseen ja työhyvinvoinnin kasvuun
- Vakuutusten kilpailutus

Hallintopalvelujen talouden tasapainotus yhteensä 20 000 €/v.

Perusturvapalvelut:

Yhteenlaskettuna jo tehtyjen toimien vaikutus vuodelle 2020 on 204 000 euroa. Vuodelle 2021 ehdotetaan lisäsopeutusta 114 000 € ja vuosille 2022–2023 vielä 39 000 €. Yhteensä

vuosille 2021–2023 perusturvapalvelujen tasapainotustoimet ovat nettomääräisesti 153 000 €/v.

Toimenpide	Sanallinen tarkennus	Säästömuoto	Arvioitu vaikutus vuonna 2020	Arvioitu vaikutus vuonna 2021	Arvioitu vaikutus vuonna 2022	Arvioitu vaikutus vuonna 2023
Palvelukeskuksen vuokrien tarkistus	Lepolan asumisykiöiden vuokrat tarkistettu ARA:n omakustannushinnoittelun mukaisiksi alkaen 1.2.2020	vuosittainen lisätulo	50 000 €	70 000 €	70 000 €	70 000 €
Ateriapäivän hinta	Vähennetty kuntalaisten subventiota aterialaskutuksessa nostamalla ateriapäivän hintaa.	vuosittainen lisätulo	54 000 €	65 000 €	65 000 €	65 000 €
Kuljetuspalvelut	Luovuttu asiointikyivistä Nilsiaän sekä tiukennettu sosiaalihuoltolain mukaisia kuljetuspalveluita	vuosittainen toistuva menovähennys	5 000 €	5 000 €	5 000 €	5 000 €
Vaippakilpailutus	Hankitaan tarvittavat vaipat kilpailutuksen kautta	vuosittain toistuva menovähennys	5 000 €	10 000 €	10 000 €	10 000 €
SAS toiminta	SAS toiminnan tehostamisen myötä vuodeosaston käyttö alenee	vuosittainen toistuva menovähennys	70 000 €	80 000 €	100 000 €	100 000 €
Omaishoidon tuki	Omaishoidon tukea muutetaan siten, että nykyisten neljän (408,09; 517,26; 816,18 ja 1.632,43 €) maksuluokan sijasta tukea maksetaan laissa määriteltyyn kahteen maksuluokkaan (408,09 € ja 816,18 €)	vuosittainen toistuva menovähennys	0 €	30 000 €	30 000 €	30 000 €
Ikäihmisten ostopalvelu	Selvitetään kotiutus mahdollisuus palvelukeskus Lepolaan ulkokunnissa ostopalveluna olevien ikäihmisten osalta (tällä hetkellä 2 henkilöä)	vuosittainen toistuva menovähennys	10 000 €	38 000 €	38 000 €	38 000 €
Apteekin annosjakelu kotihoito	Siirytään joko kilpailutuksen kautta tai käyttöönottamalla palveluseteli apteekin koneelliseen lääkkeiden annosjakeluun; kotihoitossa kustannusvaikutus 0,5 - 0,7 henkilötyövuotta, joka kohdennetaan lisääntyneeseen kotihoitoon.	työvoiman rekrytointiin vähentyminen ja osa kotihoidon asiakkaista (Rava alle 1.5) siirretään pois kotihoitoon palveluiden piiristä		10 000 €	19 000 €	19 000 €
Apteekin annosjakelu asumispalvelut	Asumispalveluiden osalta kustannusten säästö selvitettävä. Lääkejakeluun käytetty aika voidaan kokonaan vähentää resursseista.	Työvoiman väheneminen				
Etähoito	Kotihoitossa otetaan käyttöön tabletin välityksellä tapahtuva etähoito niiden asiakkaiden kohdalla, joille etähoito soveltuu (aloitettu kokeilu 5 asiakkaalla v. 2020). Matkakustannusten vähenemisen ohella työajan säästöä, joka kohdennettavissa toisaalle.	työvoiman rekrytointiin vähentyminen kun vapautunutta työpanosta voidaan kohdentaa muuhun kotihoitoon	10 000 €	20 000 €	20 000 €	20 000 €
Yöhoito	Selvitetään mahdollisuus vähentää palvelukeskuksen yöhoidosta 1 hoitaja; jäljelle jää 1 hoitaja + kotihoitoon yöpartio henkilö. Vapautunut työpanos kohdentuu lisääntyneeseen päiväaikaiseen kotihoitoon ja tehostettuun kotihoitoon	työvoiman rekrytointiin vähentyminen 1 htv ja työpanoksen kohdentuminen kotihoitoon yötyöhön (tehostettu kotihoito)				
Päivätoiminta	Erillistä vanhusten päivätoimintaa ei suunnitelmakaudella käynnistetä; vaikutus 0,5 htv	säästö 0,5 htv:n lisäkustannus				
Tavallinen palveluasuminen	Selvitetään Lepolan yhden yksikön muuttaminen tavalliseksi palveluasumiseksi, jossa ei yöhoitoa ja palvelu kotihoitoon käyntinä.	Työvoiman väheneminen				
Yhteensä	Sopeutus verrattuna vuoden 2020 talousarvioon			124 000 €	153 000 €	153 000 €

Elinvoimapaalvelut:

- Alakoulun purkamispäätös 2021, jolloin purkamiskustannukset noin 200 000 euroa on kertaluontoinen erä ja vuosittainen ylläpitokustannus noin 50 000 euroa jää pois

Loppuraportti ja talouden tasapainottamissuunnitelma

rasittamasta käyttötaloutta. Säästö purkukustannuksen jälkeen noin 50 000 €/v (ehdollinen vaatii purkuluvan)

- Muidenkin tarpeettomien kiinteistöjen purku tai myyminen kiinteistöstrategian mukaisesti
- Ruokapalvelu. FCG:n tekemän konsulttiselvityksen mukaan tehostamisvara jopa 100 000 euroa per vuosi. Myös Kuntamaiseman raportti antaa samansuuntaisia tuloksia. Maltillisempi säästöarvio 50 000 €/v
- Vesi- ja viemärlaitoksen muutokset. Selvitetään mahdollisuus siirtyä ostamaan vesi Vellikankaan vesiosuuskunnalta oman pumppaamon sijaan. Säästää huolto- ja tulevaisuuden investointikustannuksissa ja vähentää veden hinnankorotuspainetta. Säästö toteutuessaan mahdollisesti noin 50 000 €/v
- Palvelujen ulkoistamisselvitys
- Korjausrakentaminen eriytetään omasta työstä ja urakat kilpailutetaan. Tarve jatkossa vain yhdelle kirvesmiehelle ja yhdelle rakennusammattimiehelle kunnan palkkalistoilla

Elinvoimapalvelujen talouden tasapainotus yhteensä 100 000 €/v, ehdolliset mukaan lukien 150 000 €/v.

Rautavaaran kunnan talouden tasapainotus yhteensä 375 280 €/v vuosien 2021-2023 aikana.

Toimivaltaiset toimet vastaavat tasapainotussuunnitelman keinojen valmistelusta ja täytäntöönpanosta vuosina 2021-2023. Toimet huomioidaan jo vuoden 2021 talousarvioon. Kunnanhallitus seuraa tasapainotussuunnitelman toteutumista ja raportoi siitä valtuustolle puolivuositain alkaen kesäkuusta 2021. Kunnanhallitus myös evästäää tarvittaessa toimivaltaisia elimiä suunnitelman toimeenpanossa.

Kaikkiin esitettyihin toimiin ja arvioituihin rahamääriin sisältyy epävarmuutta ja epätarkkuutta. Saattaa myös osoittautua, että nyt mahdolliselle vaikuttava muutos ei olekaan tarkemmassa selvityksessä toteutuskelpoinen tai arvio rahamäärästä on ylioptimistinen. Myös usea säästökohde on ehdollinen liittyen mm. varhaiskasvatuksessa lapsimäärän kehitykseen, lainsäädäntöön jne. joten nyt suunniteltua säästöä ei välttämättä kunnasta riippumattomista syistä johtuen voidakaan toteuttaa. Asiantuntijalautakunta raportoi havaitusta poikkeamasta kunnanhallitukselle.